

Akademikernes innspill til produktivitetskommisjonen – seminar om produktivitet og urbanisering – 24. okt 2014

Akademikerne støtter en kommunereform som sikrer innbyggerne kvalitativt gode tjenester, og ivaretar demokrati og rettssikkerhet. Større enheter enn det flertallet av norske kommuner utgjør i dag vil kunne gi sterkere fagmiljøer, og en bedre koordinering av tjeneste- og velferdsproduksjonen på kommunalt nivå. Kommunereformen må også sikre at samfunnet tilrettelegger for det produktivitets- og verdiskapingspotensialet som ligger i byvekst. Akademikerne mener at det er betydelige utfordringer og et klart forbedringspotensiale knyttet til effektiv ressursutnyttelse i offentlig sektor i dag. Vi tror at vi med enkle grep kan øke produktiviteten uten at dette går ut over kvaliteten. Et viktig grep er å etablere strukturer som understøtter sterkere fagmiljøer. Videre er det avgjørende at lokale ledere gis reell autonomi og nødvendige virkemidler til å rekruttere og beholde personer med den kompetansen de har behov for – samt til fleksibilitet i strategiske og produktivitetsfremmende beslutninger. Sentrale tiltak – for eksempel knyttet til kommunestruktur- og urbanisering kan ikke utnytte sitt fulle potensiale uten at disse hensynene ivaretas.

Akademikerne mener det må rettes et særlig fokus mot produktivitsutfordringer på følgende hovedområder:

1. Struktur i offentlig sektor, herunder lederskap og lokal lønnsdannelse
2. Effektiv og fleksibel nyttiggjøring av arbeidskraftens utdanning og kompetanse
3. Næringsutvikling og entreprenørskap

Det er etter Akademikernes mening et særlig potensiale for produktivitsgevinster knyttet til urbanisering og kommunestruktur når det gjelder punkt 2 – effektiv og fleksibel nyttiggjøring av arbeidskraftens utdanning og kompetanse. Store gevinster kan realiseres ved en struktur med større enheter som legger til rette for sterke fagmiljøer.

Urbanisering og kommunestruktur – attraktive og sterke fagmiljøer

I SØF-rapport nr. 02/14 pekes det på nødvendigheten av et mer helhetlig ansvar på regionalt og lokalt nivå. Hovedfokuset ligger på behovet for å utvikle bedre bo- og arbeidsmarkedsregioner rundt de 20 største byene i Norge. Dette fordrer større og mer robuste kommuner og sterkere fagmiljøer, og vil skape et mer virksomt lokaldemokrati, økonomisk mer selvstendige kommuner og bedre vekstvilkår for næringslivet. I rapporten vektlegges blant annet følgende:

- Fremtidig økonomisk vekst i Norge er betinget av vellykket byvekst. Lokaldemokratiet er i dag hemmet av oppsplittede byområder med manglende handlekraft. Kommunereformen bør derfor først og fremst være en byreform. Det avgjørende at vi lykkes med å utvikle de 20 største byregionene. Minst tre byregioner (Stavanger, Bergen og Trondheim) bør få samme modell som Oslo, dvs at de overtar de fylkeskommunale oppgavene.
- Kommunereformen må fange opp hvordan forvaltningen skal organiseres for å stimulere den produktivitskraften som ligger i byvekst. Kommunene er viktige fordi

næringsutvikling krever teknisk infrastruktur, transportsystemer, nærings- og boarealer, samt utbygging av sosial infrastruktur (som utdanning).

- De mindre distriktskommunene bør også bli større, men det er urealistisk å tro at disse skal ha like mange oppgaver og like stor frihet som bykommunene.

Kommunene har et stort behov for akademisk tverrfaglighet i planarbeidet. Fra det tradisjonelle fokuset i kommunedebatten om å slå sammen små utkantkommuner er det dessuten en tydeligere vilje nå til å se på hvordan kommunestruktur kan bidra til utvikling av et kunnskapsbasert næringslivet. Attraktive, sterke fagmiljøer i kommunene er i så måte sentralt.

Sterkere fagmiljøer vil bidra til at høykompetent arbeidskraft i større grad vil søke seg til kommunale arbeidsgivere, noe som er avgjørende for å bedre produktiviteten i denne sektoren. Studier av utviklingen i akademisk arbeidsmarked viser at kommunesektoren er den delen av norsk arbeidsliv som i minst grad har greid å ta i bruk økningen i antallet akademikere, (NIFU rapport 34/ 2007, Fafo-rapport 2009:12).

En oversikt fra PAI-registeret pr. oktober 2010 viser at et flertall av norske kommuner ikke har ansatt akademisk nøkkelpersonell. Akademikernes medlemsundersøkelser (som er gjennomført hvert annet år) viser at det er særlig ett forhold – foruten lavt lønnsnivå – som forklarer kommunenes manglende evne til å tiltrekke seg akademikere: Fraværet av fagmiljø.

NIBR-rapport 2012:6 viser betydningen av akademisk arbeidskraft for lokalt demokrati og rettssikkerhet. Kommunenes overordnede planarbeid ble brukt som eksempel/avgrensning. Hovedfunn er blant annet at akademisk kompetanse i planprosessene har stor betydning for kvalitet, politisk forankring, målutforming, samt kommunenes evne til både å møte statlige krav og til effektiv samhandling med privat næringsliv.

Det er store lønnsforskjeller mellom kommunesektoren og arbeidslivet for øvrig. Faglige utfordringer og tverrfaglig akademisk miljø kan gjøre kommunene mer interessante som arbeidsplass for akademikere. Det er behov for justeringer i norsk forvaltningsstruktur for å fjerne hindringer for effektiv ressursbruk og utvikling av gode kompetansemiljøer.

Urbanisering og offentlige tjenester – effektivisering av offentlige innkjøp gir produktivetsgevinster både i offentlig og privat sektor

Et godt eksempel på samspillet mellom produktivitet og kompetanseutnyttning i offentlig sektor på den ene siden og potensialet for produktivitet i det private næringslivet på den andre er offentlige innkjøp. Det offentlige kjøper hvert år tjenester og produkter fra næringslivet for om lag 400 milliarder kroner. Dette betyr at offentlige innkjøp utgjør omtrent halvparten av alt offentlig konsum. Effektive og innovative innkjøpsprosesser fordrer profesjonalisering og større fagmiljøer, og har betydelig positiv overslagseffekt til næringslivet – som både leverer og er brukere av tjenestene offentlig sektor kjøper inn.

Akademikerne mener det er viktig at offentlige anskaffelser benyttes til å stimulere til innovasjon. Bedre utnyttelse av innovasjonsmuligheten vil gi bedre tjenester, mer effektiv ressursutnyttelse i offentlig sektor og ikke minst positive spillover-effekter for samfunnet. bl.a. ved å stimulere norske bedrifter (leverandørene) til å øke innovasjonstakten ytterligere. En slik utvikling er avhengig av at offentlige anskaffelser ses på som et strategisk

verktøy for å videreutvikle evnen til å skape verdier i offentlige tjenester og i norsk næringsliv. Konsekvensen av svak vektlegging av innovasjon i offentlige anskaffelser er lavere produktivitetsvekst både i privat og offentlig sektor.

Rapporten «Innovative offentlige innkjøp – mer produktivitet og bedre tjenester» (Menon-publikasjon 11 2014) dokumenterer de samfunnsøkonomiske gevinstene det er å hente på økt innovasjon i offentlige anskaffelsesprosesser. Rapporten konkluderer med at vektleggingen av innovasjon er svak i offentlige anskaffelser, og at konsekvensen er lavere produktivitetsvekst både i privat og offentlig sektor. Finansdepartementet har vist at en halv prosent økning av produktivitetsveksten i offentlig sektor kan gi besparelser på 7,5 prosent av BNP i 2060. I 2012 utgjorde det 200 milliarder kroner.

Om man gjennom offentlige anskaffelser klarer å stimulere til kun en tiendedel av en slik produktivitetsvekst, vil besparelsene på lang sikt være opp mot 20 milliarder kroner per år. Dersom gevinstene skal realiseres, må man i større grad trekke inn fagkompetanse i hele anskaffelsesprosessen og digitalisere og effektivisere anskaffelsesprosessene. Gode, kostnadsbesparende anskaffelser er avhengig av kompetente beslutninger, bedre ledelse og styrket autonomi for anskaffelsesmiljøene. Skal Norge opprettholde konkurransekraft, vekst og velstand er vi avhengige av å stadig finne nye metoder som gjør at vi utnytter samfunnets viktigste ressurser, arbeidskraft og kapital mer effektivt.

Vedlegg – til utdeling på seminaret

- *SØF-rapport nr 02/14, «Næringsutvikling, utdanningsvekst og urbanisering»*
- *Menon-publikasjon 11 2014, «Innovative offentlige innkjøp – mer produktivitet og bedre tjenester»*